

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ӘКІМШІЛІГІ
АДМИНИСТРАЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ТАРИХШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ КОНГРЕСІ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНГРЕСС ИСТОРИКОВ
NATIONAL CONGRESS OF THE HISTORIANS

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯ КЕҢІСТІГІ:
ҚАЗІРГІ ЗАМАН МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ» атты**
Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық
ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научно-практической конференции
**«РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН И ЕВРАЗИЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО:
СОВРЕМЕННОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»,**
посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан

WORKS
of the international scientific-practical conference
**«THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE EURASIAN SPACE:
THE PRESENT AND THE FUTURE DEVELOPMENT»** dedicated to the 25th
anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan

III бөлім • часть III • part III

АСТАНА
2016

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

Қ18

Бас редактор: Сыдықов Е.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры, т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Редакция алқасы:

Молдажанова А.А. – п.ғ.д., профессор, оқу ісі жөніндегі проректор

Қамзабекұлы Д. – ф.ғ.д., профессор, әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор

Айтмағамбетов Д.Р. – ректордың аппарат жетекшісі

Пауло Ботта – профессор, Аргентина

Жеребцов И.Л. – т.ғ.д., профессор, Ресей

Гюрер Гульсевин – т.ғ.д., профессор, Түркия

Садықов Т.С. – т.ғ.д., профессор, тарих факультеті деканы

Көмеков Б.Е. – т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Дүкенбаева З.О. – т.ғ.д., профессор, Еуразиялық зерттеулер кафедрасының меңгерушісі

Алпысбес М.А. – т.ғ.д., профессор

Бердагулова С.К. – т.ғ.к., доцент

Абдрахманова Г.С. – т.ғ.к., доцент

Сыздық С.Қ. – магистр, оқытушы

Редакция алқасының көзқарасы мақала авторларының пікірімен сәйкес келуі міндетті емес.

Мнение авторов публикаций не обязательно должно совпадать с мнением редакционной коллегии.

The opinion of the authors of publications do not necessarily coincide with the views of the editorial board.

Қ18 «Қазақстан Республикасы және Еуразия кеңістігі: қазіргі заман мен даму келешегі» атты Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның мақалалар жинағы, III б. 452 б. / Жалпы ред.бас. Е.Б. Сыдықов. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.

Труды Международной научно-практической конференции «Республика Казахстан и евразийское пространство: современность и перспективы развития», посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, часть III. 452 стр. / Под ред. Е.Б.Сыдыкова – Астана: Издательство ЕНУ им. Л.Н.Гумилева.

Works of the international scientific-practical conference «The Republic of Kazakhstan and the Eurasian space: the Present and the Future Development», dedicated to 25th anniversary of Independence of Kazakhstan, part III. 452 p. / edited by E.B. Sydykov – Astana: Publishing house of L.N. Gumilyov Eurasian National University.

ISBN 978-9365-31-794-1

Жинақта 2016 жылдың қазан айының 20 күні Астана қаласында Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары берілген. Мақалалар автордың редакциясымен жарияланды.

В сборнике представлены труды международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, прошедшей в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. Астана, 20 октября, 2016 г. Материалы публикуются в авторской редакции.

The collection contains the works of the international scientific-practical conference dedicated to 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan, which was held at the L.N. Gumilyov ENU. Astana, October 20, 2016. Materials are published in author's version.

ISBN 978-9365-31-794-1

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

МАЗМҰНЫ

СЕКЦИЯ – 3. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ЖӘНЕ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ТАНЫМ МҰРАСЫ / АЛИХАН БУКЕЙХАН И ИДЕЙНОЕ НАСЛЕДИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Абдуразаков М.Ф., Эрланулы Даулет А. БУКЕЙХАН КАК УЧЕНЫЙ-ИСТОРИК И ЭНЦИКЛОПЕДИСТ	3
Абдикарим Н., Солтан М. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВТЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ОБРАЗЫ ИДЕЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ ҚҰРАЛ РЕТІНДЕ	5
Алдабергенов М. КАЗАХСТАНСКОЙ НАУКЕ ПОМОЖЕТ УЧЕНИЕ АЛЬ-ФАРАБИ	8
Алтаев А.Ш. А.Ж. АЛЬ-МАШАНИ ВЫДАЮЩЕЙСЯ КАЗАХСКИЙ УЧЕНЫЙ, ПИСАТЕЛЬ, ПЕДАГОГ	10
Аршабеков Т.Т. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАРИХЫ.	13
Ахмадиева Қ.Т., Дүкенбаева З.О. АЛАШОРДА: МЕМЛЕКЕТТІЛІК ЖӘНЕ ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҚ	16
Әбдуәлиұлы Б. АҚЖАН ӘЛ-МАШАНИ МҰРАСЫ ЖӘНЕ СӨЗ СЫРЫНА САЯХАТ.	19
Әбжаппарова Б.Ж. А. ӘЛ-МАШАНИДІҢ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ ТАРИХЫНДА АЛАТЫН ОРНЫ	22
Әлменбетова У.А. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІНДЕГІ ЗИЯЛЫ ТҮЛҒАЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ ТАҚЫРЫБЫ.	24
Байдалы Р.Ж., Кабульдинов З.Е. АЙДАРХАН ТҮРЛЫБАЕВТЫҢ ӨМІРІ МЕН ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ	28
Бейсенбекова Н.А., Химади М.С. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАННЫҢ ЕҢБЕКТЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ	31
Дүкенбаева З.О., Шабамбаева А.Г. АҚЖАН МАШАНИ – ОСНОВОПОЛОЖНИК КАЗАХСТАНСКОЙ ШКОЛЫ ГЕОМЕХАНИКОВ	33
Дүкенбаева З.О., Байдалы Р.Ж. АКАДЕМИК МАНАШ ҚОЗЫБАЕВТЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ	46
Дукомбайев А.Т. ВКЛАД А. БУКЕЙХАНА В ИЗУЧЕНИЕ КАЗАХСКИХ ЗИМОВОК	48
Жумагулов Б.С. ЕЛІ ҮШІН ТУҒАН ЕР, ЖАНКЕШТІ КҮРЕСКЕР	55
Имангалиев А.Т., Дүкенбаева З.О. АЛАШ ЗИЯЛЫСЫ ҚОШКЕ КЕМЕҢГЕРҮЛЫНЫҢ «ҚАЗАҚ ТАРИХЫНАН» АТТЫ ЗЕРТТЕУ ЕҢБЕГІНЕН	62
Исенова Г. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН СТАТИСТ – ҒАЛЫМ	65
Kalenova T.S., Shaymerdenuly E. THE STATE BASES OF ALASH AUTONOMY	68
Кадырова Г.К., Хамитова С.Т. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ХАЛЫҚҚА БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ.	70
Қалижанов У. ӘЛИХАН ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ	73
Қапашева А.Т. АХМЕТ БАЙТҮРСЫНҮЛЫНЫҢ ҰСТАЗДЫҚ ҚЫЗМЕТІ	75

Қара Ә., Талғатбек М., Дүкенбаева З.О. ҰЛЫ ДАЛА ӨРКЕНИЕТІНДЕГІ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ТАНЫМДЫҚ МҰРАСЫ	78
Қаратай Ш.Б. АХМЕТ ҚОРҒАНБЕКҰЛЫ БІРІМЖАНОВ – АЛАШ ҚАЙРАТКЕРІ	81
Мұқанова Г.Н. МҰХАМЕДЖАН ТЫНЫШПАЕВТЫҢ АЛАШОРДА ЖӘНЕ ҚОҚАН АУТОНОМИЯСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ	84
Мұсағалиева А.С. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫ ЖӘНЕ КОКП XX СЪЕЗІ	86
Наурызбаева Э.К. 1916 ЖЫЛҒЫ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ КӨТЕРІЛІС ЖӘНЕ Ә. БӨКЕЙХАН.	89
Нугманова Г.М. АЛАШ ҚАЙРАТКЕРІ АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСЫ	92
Өскембаев Қ.С. XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ЗИЯЛЫ ҚАУЫМ ЖӘНЕ Ә. ЕРМЕКОВ	95
Сабанбаева Ж.М. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ ЖӘНЕ РЕСЕЙДІҢ МЕМЛЕКЕТТІК ДУМАСЫ	101
Сайлаубаева Н. Е. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ БАСПАСӨЗІ	105
Сафиоллаева Г.Т. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН – ҰЛТ ЖАНАШЫРЫ	108
Сұлтанов Қ. АҚҚАН ЖАРЫҚ ЖҮЛДЫЗДАЙ	110
Сыздық Б.К. ЛИДЕР-ҚЫЗМЕТШІЛІК ЖӘНЕ ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ҮЛГІСІ	111
Түрсүн Х., Вахдет Таракчы МҰСТАФА ШОҚАЙДЫҢ ТОЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАР ЖИНАҒЫ – АСА ҚҰНДЫ ТАРИХИ ДЕРЕККӨЗ	114
Шаймуханова С.Д. ОТ ТОМСКА ДО СТЕПЕЙ САРЫАРКИ	117
Шаукенов Ж.А. К ПРОБЛЕМЕ ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ЛИЧНОСТИ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИИ	102
Шотбакова Л.К. ВОПРОСЫ ПРОСВЕЩЕНИЯ В ТРУДАХ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИДЕРОВ АЛАШ	122
СЕКЦИЯ – 4. ЖАҒАҢДЫҚ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ҰЛТ КӨШБАСШЫСЫ Н.Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ РӨЛІ / КАЗАХСТАН В ГЛОБАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ И РОЛЬ ЛИДЕРА НАЦИИ Н.А. НАЗАРБАЕВА	
Akbota Zholdasbekova, Punit Gaur KAZAKHSTAN-INDIA RELATION: CHALLENGES AND PROSPECTUS	126
Akhmedyanova D.K., Kurmashev A.K. CONCEPTUAL BASIS OF KAZAKHSTAN’S FOREIGN POLICY	128
Абдикаликова Д.Н. ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ФРАНЦУЗСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	131
Абенов Д.Е. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» - ПРОЕКТЫ В БУДУЩЕЕ	133
Абильмаликов К.К. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ ФРАНЦИИ В КАСПИЙСКОМ РЕГИОНЕ: КАЗАХСТАНСКИЙ ФАКТОР И ВОЗМОЖНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА	136
Айдарбекова Ұ.М. ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН: БҮГІНГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ	139
Аманжолов С.А. ИНТЕГРАЦИОННЫЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН Н.А. НАЗАРБАЕВА	142

Ан Сан Хун ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ КОРЕЯ И КАЗАХСТАНА В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ	145
Ахметова Г.К. ҮШ ТІЛДІ МЕНГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ	148
Әбішева М.М. ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІНДЕР ЛИДЕРЛЕРІНІҢ СЪЕЗІ – ЕЛБАСЫНЫҢ ИГІ БАСТАМАЛАРЫНЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ	150
Әмірғазин С.Т. ЕЛБАСЫ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҮҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ Н.Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНА ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АЙҚЫНДАМА	152
Berdagulova S. NEW ANTINUCLEAR INITIATIVE OF KAZAKHSTAN	155
Базарбекова Д. М. К ВОПРОСУ О МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ	157
Баймагамбетова А.А. ӘЛЕМДІК ЖАҢАДАНУ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК ИДЕОЛОГИЯ	160
Баишев Ж.Н. СУДЕБНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА.	162
Бегалинова К. К., Ашилова М. С. РОЛЬ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН Н.А. НАЗАРБАЕВА В СТАНОВЛЕНИИ НОВОЙ МОДЕЛИ СОЦИАЛЬНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА	165
Битұрсын Ғ.Ш., Калдыбаева О.С. МӘҢГІЛІК ЕЛ: ЖАҢАДАНУ ДӘУІРІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ТЕТІКТЕРІ	168
Битұрсын Ғ.Ш., Кенжина М.М. ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ РЕФОРМА – ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІҢ ЖАРҚЫН БЕЙНЕСІ	170
Дүйсен С.Ж. Н.НАЗАРБАЕВ ЖӘНЕ КСРО-НЫҢ ҮДЫРАУЫ	173
Мәсімханұлы Д. ЕЛБАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫ	178
Дүкенбаева З.О., Мұсабалина Г.Т. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	181
Ерденбекова Ж.С., Мұратбекқызы Б., Молдашева А.М. ИНИЦИАТИВА Н.А. НАЗАРБАЕВА В СОЗДАНИИ ПЯТИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ. 100 КОНКРЕТНЫХ ШАГОВ - РЕАЛИЗАЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО КУРСА РАЗВИТИЯ РК	184
Жаксыгельдинов Ж.Н., Орысхан Б., Шыныбеков Б.Ш. ИЗ ИСТОРИИ УСТАНОВЛЕНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ РК И ЕС	185
Жеребцов И.Л., Таскаев М.В. КОМИ НАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ В ПОСТСОВЕТСКОЙ ФЕДЕРАТИВНОЙ РОССИИ	191
Жиенқұлова Л.Т. ЕХРО-2017 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЭКОНОМИКАНЫ ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫ КАТАЛИЗАТОРЫ РЕТІНДЕ	193
Иембекова М.О. ҚАЗАҚСТАН ПРЕЗИДЕНТІ Н.Ә.НАЗАРБАЕВТЫҢ ТҮРКІ ЕЛДЕРІ БІНТІМАҚТАСТЫҒЫН ДАМУДАҒЫ БАСТАМАЛАРЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗЫ	196
Искакова К.Ы., Шалбаев Е.Ж. Н.Ә.НАЗАРБАЕВ: ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АТА-ЗАНЫНЫҢ ДАЙЫНДАЛУЫ МЕН ҚАБЫЛДАНУЫ ТУРАЛЫ	199
Какенова Г.М. РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН: 25 ЛЕТ БОРЬБЫ ЗА БЕЗЪЯДЕРНЫЙ МИР	202

Какимова М.Ш. ПРИНЦИПЫ ПРАВА КАК ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА	205
Калиева М.Ш. ИНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА КАК ОСНОВА ПОЛИТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА	211
Кенжеғали Ж.М., Кожирова С.Б. КАЗАХСТАНСКО-КИТАЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ ВОДНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ: ТРАДИЦИИ И НОВАЦИИ	213
Колесник А.А. ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ РК И СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	217
Кусаинова А.К., Нургалиев Б.М., Амандыкова Л.К. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА	220
Марқабаева А.М. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЖАЛПЫ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ МЕН ТҮРЛІ ТАРИХИ ДӘУІРЛЕРДЕГІ ҰЛТ КӨШБАСШЫЛАРЫ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ	223
Менисова Г.Е., Мейркулова А.Б. МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДІ НАСИХАТТАУ МЕН ДӘРІПТЕУ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БАСТАУЫ	226
Nuriddenova A. CONNECTING EURASIA: KAZAKHSTAN'S PLACE IN CHINA'S "SILK ROAD ECONOMIC BELT" PROJECT	228
Набиев С.Т. НҮРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВ ЕУРАЗИЯЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯСЫНЫҢ ИДЕОЛОГЫ ЖӘНЕ СТРАТЕГІ	232
Наумов Д.И., Килыбаева П.К. БЕЛОРУССКО-КАЗАХСТАНСКОЕ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	235
Нурпенсова Э.Т. БАШҚҰРТ ХАЛҚЫНЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ ТАРИХЫНЫҢ ЖАЛПЫ СИПАТТАМАСЫ	239
Панияз Т.П., Панияз А.П. ГЕОСАЯСАТ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ	242
Рабазанов Н.А. «ЕВРАЗИЙСТВО» - КАК ФУНДАМЕНТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ ВО ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	245
Serikbayeva A.T., Asma Najib DEVELOPMENT OF KAZAKHSTANI RELATIONS WITH AFGHANISTAN AT THE PRESENT STAGE	247
Садықов Т.С. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАННЫҢ САЯСИ-ҚОҒАМДЫҚ БІРЛІГІН НЫҒАЙТУДАҒЫ РӨЛІ	249
Сарсембаев М.А. ПРАВОВАЯ ОСНОВА БАЗ ДАННЫХ В КАЗАХСТАНЕ, ЕАЭС И ЕС ПО АНАЛИЗУ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ	252
Сәтбай Д.Я. «НЕВАДА-СЕМЕЙ» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АНТИЯДРОЛЫҚ ҚОЗҒАЛЫСЫ – ТӘУЕЛСІЗДІК ЖАРШЫСЫ	258
Смағұлов Н.Б. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ» – ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ИДЕОЛОГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТҮП ҚАЗЫҒЫ	261
Смағұлова Г.М., Тулеуова Б.Т. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ КЕЙБІР ҚЫРЛАРЫ	268
Сыздықов С.М. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ САЯСИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ МЕН ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҒЫН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ	271

Тиштибекова Ш. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ АЙМАҚТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ	277
Хасанов М.Ш., Петрова В.Ф. ФОРМИРОВАНИЕ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА В КОНТЕКСТЕ ЕВРАЗИЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	280
Шашаев Ә.К. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ ЕЛІМІЗДІҢ ТҮТАСТЫҒЫНЫҢ ТҮҒЫРЫ	283
СЕКЦИЯ – 5. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ / КЛЮЧЕВЫЕ ВЕХИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ НЕЗАВИСИМОЙ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	
Abdrakhmanova G.S. ACTIVITY OF SHANGHAI ORGANIZATION OF COLLABORATION	286
Айтжанова Д.Н. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГОСУДАРСТВА И МОЛОДЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ: МОДЕЛИ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	288
Акылбаева И.М. СУВЕРЕНИЗАЦИЯ И ИСТОРИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УСТРОЙСТВА	292
Алтаев А.Ш. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ	294
Артықбаев Ж.О. «ҚАЗАҚ» ҰҒЫМЫ МӘҢГІЛІК ЕЛ ИДЕЯСЫНЫҢ АЛТЫН ӨЗЕГІ	298
Ауанасова А.М., Нурпеисов Е.К. ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНЫЕ СИМВОЛЫ КАЗАХСТАНА В РЕАЛИЗАЦИИ ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	303
Айзатуллова А.Ш. ИСТОРИЯ: СОВЕТСКАЯ АВИАЦИЯ В НАЧАЛЬНЫЙ ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	306
Әбікенов Ж.О. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЭТНОСАЯСИ ПРОЦЕСТЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	308
Акмадиева Г.П. ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚҰЖАТТАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕГІ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫ	308
Әбікенова С.М. ҰЛТАРАЛЫҚ КЕЛІСІМНІҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҮЛГІСІ: БҮГІНГІ ЖОҒАРЫ САЯСИ МӘДЕНИЕТ КЕЛІСІМІ	310
Әділбеков Н. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	313
Баудиярова К.Б., Исаева А.И. ОТРАЖЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ СЕМЬИ НА ЕЕ БЛАГОПОЛУЧИИ В КАЗАХСТАНЕ	316
Бегалинова К. К., Бегалинов А.С. ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ КАЗАХСТАНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ	319
Бекжанова М., Өтешова А.Қ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ДАМУЫНА КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ТІГІЗЕН ӘСЕРІ	322
Бимақанова З.Ш., Тленчиева А.А. ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ МҰРАТЫ – МӘҢГІЛІК ЕЛ БОЛУ	324
Болатова Қ.Б. ҚАЗАҚСТАН ЕГЕМЕНДІ ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ҚОҒАМДЫҚ САЯСИ ӨМІРІ	327
Даркенов Қ.Ғ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОСАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ МЕН ТҰРАҚТЫЛЫҚ ЖӘНЕ АССАМБЛЕЯНЫҢ БАСТЫ БАҒЫТТАРЫ	330

Екібаев Р.Ж. ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ ЖЫЛДАРЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ШЫҒЫС Өңіріндегі Әлеуметтік-Экономикалық Өзгерістер	333
Еришева Т.А., Башпаева К.Ж., Шаржанова Н.К. СПОСОБЫ «ВООРУЖЕНИЯ» ОТЕЧЕСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖИ ИДЕЕЙ «МӘңгілік Ел»	335
Ескеева М.Қ. «МӘңгілік Ел» идеясын дамытудың лингвистикалық негіздері	338
Жетібаев К.М., Исаев М.С. «МӘңгілік Ел» идеясы және оның құндылықтар жүйесінің мәні	341
Жұмабеков Ж.А. ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫНЫҢ ТАРИХЫНАН	345
Жүзтаева Б.Н. ҚАЗАҚСТАН - ӘЛЕМ МОЙЫНДАҒАН ЕЛ	347
Иманбаева А.А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ САЯСИ КОММУНИКАЦИЯНЫ ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	350
Ковальская С.И. ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕКАЗАХСТАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ИСТОРИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ	353
Косжанова Г.С. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЕСТЕ САҚТАУ ҚАБІЛЕТЕРІНІҢ ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	355
Қалиев Н. ҚАЛЫПТАСҚАН МЕМЛЕКЕТТІҢ САЯСИ ЖҮЙЕСІ: САПАЛЫҚ ТҮЗІЛІСТЕР ЖӘНЕ ДАМУ КЕЛЕШЕГІ	357
Кошман Т.В. К ВОПРОСУ О КАЗАХСТАНСКОЙ МОДЕЛИ МЕЖЭТНИЧЕСКОГО СОГЛАСИЯ	362
Көмеков Б.Е., Талғатбек М. КИЕЛІ ТӘУЕЛСІЗДІК ТАРИХЫ - ҰРПАҚТАР ҮНДЕСТІГІНДЕ	365
Қабылшаев К.И. ҚАЗАҚСТАН ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ 25 ЖЫЛДЫҒЫ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТЕМІРЖОЛДАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕР	367
Қанғабыл І. К. ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	373
Қасабекова А.И. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОҒАМДЫҚ - ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ ЖЕТІСТІКТЕРІ	375
Мишина И.А., Цыренова М.Г. МНОГОУРОВНЕВЫЙ ПОДХОД К ПРЕПОДАВАНИЮ ИСТОРИИ (опыт Российской Федерации)	378
Нестуля А.А., Нестуля С.И. ЛИДЕРСТВО-СЛУЖЕНИЕ КАК УПРАВЛЕНЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ИНСТИТУТОВ КАЗАХСТАНА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	382
Ниязбаева А.А. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИМ КЛАСТЕРОМ С ПОЗИЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА	385
Аяған Б.Ф., Нурпеисов Е.К. ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СИМВОЛОВ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	388
Нурмағанбетова М.С. СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ	391
Нұрымбетова Г.Р. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН: ДЕМОКРАТИЯЛАНДЫРУ ТӘЖІРИБЕСІ МЕН НӘТИЖЕЛЕРІ.	394

Өтешова А.Қ. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ БАСТЫ МӘСЕЛЕЛЕРДЕН ШЫҒУ БАҒЫТТАРЫ	397
Мукатаева А.К., Ногайбаева М.К. НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕОЛОГИЯ НЕЗАВИСИМОГО КАЗАХСТАНА «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	401
Мусабалина Г.Т. КАЗАХСТАНСКИЙ ПУТЬ В СВЕТЕ ПОСЛАНИЯ ПРЕЗИДЕНТА РК Н.А.НАЗАРБАЕВА	403
Рабазанов Н.А. ВАЖНОСТЬ КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ИДЕОЛОГИЧЕСКОМ КОНСТРУИРОВАНИИ И В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ	407
Сайлаубай Е.Е. «ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН МҰРАТЫ – МӘҢГІЛІК ЕЛ»	410
Менисова Г.Е., Мейркулова А.Б. МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДІ НАСИХАТТАУ МЕН ДӘРІПТЕУ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БАСТАУЫ.	414
Серік Ә.А. ЕХРО 2017- ЕЛ ДАМУЫНЫҢ БАСТЫ КҮШІ	416
Сыздық Б.К. ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАЛАРЫ ЖӘНЕ ЖЕЛТОҚСАН КӨТЕРІЛІСІ	419
Хасенова Ж.О. ПРОБЛЕМЫ РЕАБИЛИТАЦИИ ЖЕРТВ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН (К ПОСТАНОВКЕ ВОПРОСА)	425
Шаймуханова С.Д., Грудина В.В. ЛЕТОПИСЬ НЕЗАВИСИМОСТИ	427
Шаймуханова С.Д., Шарафиева А.М. ЧЕТВЕРТЬ ВЕКА НЕЗАВИСИМОГО ГОСУДАРСТВА	429
Шаукебаев Ж., Өтешова А. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОТАНДЫҚ ӨНІМДЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ СЫРТҚЫ НАРЫҚТАҒЫ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ	431
Шаяхметов Н.У. ЦЕННОСТНЫЕ ОСНОВЫ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАТРИОТИЧЕСКОЙ ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ КАЗАХСТАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ	433

сословиесіне кіретін болған. Осыдан, асабалар және тептярлар кімдер деген сауал туындайды.

Анықталған әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайда жерге деген вотчиналық құқығынан айырылған және өз қауымынан шығарылған тұлға, асаба болу құқығын жоғалтып, тептярлар немесе келімсектер санатына ауысты. Тептярлар (типтэрэр)- Башкирияда XVII ғ. белгілі сословие. Тептярлардың пайда болуы башқұрт қоғамының жіктелуімен, феодалдану үрдісімен байланысты. Тептярлар сословиесі асабалардан және жасақсыз келімсектерден қалыптасқан.

Алғашқы тептярларды өз қауымынан шығарылған асаба-башқұрттары құраған. Тептярлар тобына түсу, сол топта қатаң түрде бекіну дегенді білдірмеген, жағымды жағдайларда тептяр-башқұрттары өз қауымына оралуы мүмкін болды. 1631-1632 жж. тептярлар үй жасағын және 4 тиын ақшаны төлеп тұрған болатын. 1734 жылы тептярлар сословие құрайды. XVIII ғ. 40-шы жылдары тептярлар Орынбор, Орск және т.б. бекіністерінің құрылыстарына, Илектен Стерлитамақ кемежайына дейін түзды тасымалдауына қатысты. 1747 жылы тептярлық жасағы жан басы салығымен алмастырылды. XVIII ғ. 30-шы жылдары әкімшілік жағынан тептярлар старосталар, мыңдықтар, старшиндар билік ететін екі топқа бөлініп, Орынбор комиссиясының Уфалық және Мензелин әскербасыларына бағынды. 80-шы жылдары тептярлар Уфа қазыналық палатасының есебінде болса, 1798 ж. Орынбор әскери губернаторының есебінде болды. Борыш пен салық түрлері бойынша олар әскери-қызметкерлік сословиелер және мемлекеттік шаруалар аралығындағы орынға ие болды. Тептярлар сословиесі тек қана Орынбор губерниясында ғана болды. XVIII ғ. 90-шы жылдары тептярлар әскери міндет атқаратын халық дәрежесіне аударылды. 1790 ж. бастап тептярлар бір полкты құрастырды, 1798 ж. – 2 полкты ұстап, 1845 ж. дейін өмір сүрді. 1855 ж. тептярлар башқұрт-мещеряк әскерлеріне қосылған болатын. 1866 ж. Башқұрт әскерлерін таратуына байланысты тептярлар сословиесі өмір сүруін тоқтатты. Тептярлар саны үнемі өсіп тұрды: 1735 ж. - 11294, 1767 ж. - 33656, 1796 ж. - 52193, 1834 ж. - 105864, 1858 ж. - 140895 ер адам басын құрады. XIX ғ. соңы мен XX ғ. басындағы санақты өткізу кезінде көптеген тептярлар өздерін этникалық жағынан теңдестірсе, кейбіреулері өздерінің бұрынғы атауларын сақтап қалды. Соңғы рет тептярлар 1926 жылы өткізілген санақта тіркелген болатын [10, 106.].

Сонымен башқұрттарды кейде остяктар қазақтар оларды «естектер», Орта Азия халықтары - нуғай, ноғой немесе татарлар деп атайды. Ресей Федерациясындағы түркі халқы, Башкортостан Республикасының байырғы, бірақ негізгі халқы емес.

Қорытындылай келсек, башқұрт халқының этникалық тарихы күрделі үрдістерінің бірі. Қазіргі кезеңге дейін көптеген зерттеушілер арасындағы пікірталас туғызатын үрдіс. Біз үш теорияның ішінен біреуін жақтаймыз, екіншісін жақтамаймыз деп айта алмаймыз. Бірақ кейінгі зерттеулер башқұрт халқының күрделі этногенез үрдісінің терең және дәлелді ашылуына мүмкіндік туғызады деп сенеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Татищев В. Н. История Российская. – М.- Л., – Т. 1. 1962.-1
2. Бикбулатов Н.В. Башкирская система родства. М.: «наука», 1981-2
3. Рычков П. И. Топография Оренбургская, т. е. обстоятельное описание Оренбургской губернии. – Оренбург: Изд-во Оренбургского отдела императорского РГО, 1887. -3
4. Мольнар Э. Проблемы этногенеза и древней истории венгерского народа. Будапешт, 1955. С.134-4
5. Карпини П. Шығыс елдеріне саяхат: моңғолдар тарихы //2005ж. №1.-5
6. Рубрук В. Путешествие в восточные страны (1253г.). Перевод А.И. Малеина. СПб. 1911- 95- 101 бб.-6
7. Хвольсон Д. А. Известия о хазарах, буртасах, и других // Журнал Министерства народного просвещения, 1868, декабрь, 669-670 бб.-7
8. Филоненко В. Башкиры. Вестник Оренбургского учебного округа. Уфа. 1913.-№ 7-8. отд. III.- 225-226 бб.-8
9. Асылгужин Р.Р. Демские (минские) башкиры; этническая история, культура и численность, Уфа, 2006-9
10. Кудайбергенова Ж.А. Национально-языковое строительство в Казахстане (1946-1960 гг.) (Исторический аспект): Автореф. дисс. ... к.и.н.-А., 1999.-29 с.;-10

Панияз Т.П., Панияз А.П.

ГЕОСАЯСАТ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазіргі геосаясатты талдаудың өзіндік ерекшелігі саясаттың кеңістік-географиялық факторларын қарастырумен, саяси үрдістерді зерттеумен, тұрақты және ұзақ мерзімді сипаттағы

күбылыстарды ашатын ұғымдар мен категорияларды кеңінен қолданумен байланысты.

Геосаяси теориялардың дамуына белгілі бір географиялық кеңістікті бақылауға мүмкіндік беретін, мемлекеттің сыртқы саясаты тәуелді болатын факторларды айқындайтын көптеген идеяларды ұсынған авторлар елеулі үлес қосты.

Саяси ойлар тарихында географиялық ортаның қоғамға әсері туралы пікірлер Гиппократ, Аристотель, Платон еңбектерінде көрініс тапқан болатын. Француз ойшылдары Ж.Боден (XVI ғ.) және Ж.Монтескье (XVIII ғ.) т.б. өз еңбектерін климаттың адамдардың саяси мінез-құлқына ықпал ету анализіне арнап зерттеу үрдісін бекіте түсті. Алайда геосаясат халықаралық қатынастар теориясында өзіндік бағыт болып XIX ғасыр соңымен XX ғасыр басында қалыптаса бастады. 1900 жылы швед ғалымы Р.Челлен (1864-1925) мемлекетті ерекше географиялық организм ретінде қарастырып «геосаясат» терминін енгізіп, оны өзінің саяси іс-әрекетінің бағыттарының бірі деп сипаттайды [1, 9 б.]. Дегенмен мемлекетке қатысты арнайы проблемаларды білдіретін оның бүкіл теориясынан тек тиісті термин ғана маңызды болып, «мемлекеттің географиялық организм немесе кеңістік феномені» ретінде сипатталған бөлігін білдіретін мағынаға ие болып қалды. Тұтастай алғанда геосаясат мемлекеттердің кеңістік қатынасты өзара органикалық қатынасын және тарихи себептілік іс-әрекетін көрсететін «егемендік», «аумақ», «мемлекет қауіпсіздігі» құндылықтарына негізделген халықаралық қатынастар теориясына дендеп енді. Бұл таңсық емес еді, Рим империясы мен Алтын Орда, Британ т.б. әлемдік империялардың елеулі аумақтарды (географиялық кеңістікті) бақылап, үстемдігін басқа мемлекеттерге таңуға мүмкіндік беретін өз ресурстарын көрсетіп, өз білгенімен құрлықтардың тұтастай келбетін өзгерткенін білеміз.

Сол уақыттан бастап халықаралық қатынастар аренасында саяси өзгерістердің себебін және әлемдік саясатқа географиялық ортаның өктемдігін түсіндіретін геосаяси құрылым арқылы ғылымға нақты «тарихи заңдылықтар», әлеуметтік-дарвинизм, органицизм және географиялық фатализм идеяларымен ұғымдары үздіксіз енді.

Осындай ұғымдардың әсерінен халықаралық саясаттың табиғаты мен даму тенденциясын теориялық тұрғыдан түсіндіретін шекараларды сақтау және кеңейту, мемлекеттің теңізге шығу жолы, үкіметтің өз аумағын бақылауы және көрші мемлекеттерге ықпалын таңу сияқты идеялар орын ала бастады.

Халықаралық қатынастарды түсіндіруде «құрлықтық үстемдік», құрлықтық және теңіз державаларының бітпес қайшылықтары категориялары, сыртқы саясат байланыстарында мағыналық ядросы ретінде мемлекеттердің аумақтық кеңейуі және құралдар мен әдістердің әлемдік кеңістікті бөлу және қайта бөлудегі негіздемесі сияқты ұғымдар алға шықты [2, 47 б.].

Геосаяси талдауларда елеулі оқиға ағылшын ғалымы Х.Макиндердің (1869-1947) «Саяси географияның физикалық негізі» (1890) және «Тарихтың географияның осі» (1904) еңбектерінде геосаясаттың кейінгі барлық тарихына елеулі ықпал еткен «Хартленд» тұжырымдамасын ұсынғаны еді. Оның пікірінше Азия, Африка және Европа деп жасанды бөлінген құрлықтың бөлігі «нақты күштің орналасуына» айналған «әлемдік арал» болып табылады. Оның қақ ортасын «ішкі жарты ай» (Евразияның материктік бөлігіне жатпайтын мемлекеттер) және «сыртқы жарты ай» (Аустралия, Америка т.б. мемлекеттер) елдерінен қашықтағы сол кездегі Ресей империясының құрамына кіретін Орта Азияның Қазақстан, Өзбекстан сынды мемлекеттердің аумағы және Каспий маңындағы т.б. елдердің аумақтары құрады. Бұл «жер ортасы» немесе Хартленд (Еуразия) теңіз империяларының ықпалы жүрмейтін «әлемдік саясаттың осі» болып табылды. Макиндер кім Хартлендке бақылау орнатса, ол «әлемдік аралға», ізінше бүкіл әлемге бақылау орнатады деді.

Мұндай идеялар әлемдік күштер арасалмағында құрлықтық державалардың теңіздік және мұхит жағалаулары мемлекеттерімен артықшылығын бекіте түсті. Алайда мұндай жағдай Хартлендке бақылау орнатқан елдердің күш-қуатының әлсіреуіне, теңізге шығуына және сол аумақта ірі мемлекеттердің «Германия және Ресей» бірігуіне кедергі болатын, олардың бөлшектенуіне алып келетін қарсы тұратын блоктар мен коалициялардың құрылуын туғызады деп есептеді.

Осылармен қатар Макиндер ғалымдық геосаяси құрылымға бөлу негізінде болашақта әлемде саяси күштердің орналасуына физикалық ортаны белсенді өзгертуге қабілетті технологияның дамуының әсер етуі мүмкіндігін жоққа шығармады. Сондықтан ғылыми жаңалық пен техникалық прогресті қолдайтын, сондай-ақ осыған бүкіл қоғамдық жүйені ұйымдастыруға қабілетті мемлекеттерде шешуші әлемдік ықпал сақталуы тиіс деген болатын [3, 51 б.].

Неміс ғалымы Ф.Рацель (1844-1901) өзінің «Саяси география» (1897) атты еңбегінде

аграрлық елден өндірістік державаға айналған Германияның экспансиялық ұмтылыстарының негізіне әкелетін бірқатар жағдайларды атап көрсетті. Мемлекетті биология заңдылықтары бойынша әрекет ететін организм ретінде қарастырып, «елдің орналасуы, кеңістік пен шекаралар» өмірлік маңызды компоненттер және оның өмірлік тұрақтылығын сақтаудың шарты аумақтық экспансия мен «өмірлік кеңістікті» кеңейтетін саяси күш-қуатты арттыру болып табылады деп есептеді. Сондықтан неміс саясаткерлері елдің аса қуатты болуы үшін өзіне «отарлау өнерін» дамытуы қажет деп санады.

Тағы бір неміс ғалымы К.Хаусхофер (1868-1945) мемлекетті автаркиядан және көршілердің тәуелділігінен сақтайтын өмірлік кеңістікті кеңейту идеясын негізге ала отырып, жаңа жерлерді жаулап алу арқылы еркіндікке жету мемлекеттің ұлылығының көрсеткіші деп есептеді. Ол өз күш-қуатының аумақтық таралуын ірі мемлекеттердің ұсақ мемлекеттерді жұтуында деп атап көрсетті. Мюнхендік профессордың осы идеялары негізінде гитлерлік Германияның басшылығы көрші мемлекеттерге соғыс ашу мен «үшінші рейхті» құрудың «географиялық осін» әзірлеген болатын. Және де К.Хаусхофердің ойынша «құрлықтық немесе теңіздік держава жек өзі әлемдік держава бола алмайды» және «оның құрылуы осы екі фактордың комбинациясына тәуелді» деп сипаттады [4, 65.].

Қазіргі кезде геосаяси теориялардың маңызды аспектілерінің бірі геосаяси қауіпсіздік болып табылады. Геосаяси қауіпсіздік мемлекет немесе белгілі бір аймақ мүдделерінің қорғаныс жағдайын білдіреді. Бұл ұғымдар өз шеңберінде ұлттық мәселелер ауқымында кеңейте түседі. Өйткені жеке бір мемлекеттің қауіпсіздігін сол аймақтың қауіпсіздігінен бөліп қарастыру мүмкін емес. Аймақтағы қауіпсіздіктің, тұрақтылықтың негізі – геосаяси тепе-теңдікті қамтамасыз етеді.

Мемлекеттің қауіпсіздігі туралы тарихи алғышарттары зерттей отырып, адам, қоғам және мемлекеттің қауіпсіздігі жайлы айтқан ежелгі философтар мен саясаткерлердің, әскери стратегтердің қызғылықты пікірлерін кездестіруге болады. Ежелгі Қытай философы, қолбасшысы Сунь-Цзыдың «Әскери өнер туралы трактатында» қауіпсіздік мәселесін мемлекеттің әскери қуатымен емес, барлауды дұрыс қолдана алуымен байланыстырады [5, 54.].

Орта Азия мемлекеттерінің әлемдік қауымдастыққа кірген сәтінен бастап сыртқы субъектілермен қатынасы әлем саяси сахнасындағы ойыншылардың күштер тепе-теңдігінде өзгерістерге ұшырауымен дөп келді. Орта Азияның қауіпсіздік жүйесін қарастыруда аймақтың әлі де болса әлсіз функционалды байланысын ескеру қажет. Белгілі бір мүдделердің бір-бірімен уақытша сәйкес келуі аймақта ұжымдық қауіпсіздік жүйесін қалыптастыру үшін жеткіліксіз. Сондықтан аймақтағы саяси, экономикалық, әскери тұрақтылық сыртқы жағдайлардың аймаққа қатысты мүдделеріне және геосаяси стратегияларының жүзеге асырылу дәрежесіне тікелей байланысты болып отыр. Демек қазіргі күрделі халықаралық қатынастар жағдайында аймаққа қызығушылық танытып отырған сыртқы күштердің саяси ұстанымдарын анықтап, талдау қажеттілігі туындайды.

Орталық Азияның күрделі геосаяси жағдайы (Ресей, Қытай, мұсылман әлемі қиылысында орналасуы, Ауғанстан, Иран және Кавказбен көршілігі) аймақ елдерінің бүгінгі таңда да сыртқы күштер ықпалының тоғысында тұрғанын байқаймыз. Ауғанстан мен Ирактағы күрделі ахуал, Сириядағы соғыс пен әскери операциялардың Орталық Азияның қауіпсіздігіне әсері, мемлекеттердің аймақтың қауіпсіздігіне төнген көптеген қауіп-қатерлерге, бірінші кезекте терроризм мен экстремизмге кешенді тосқауыл қою шараларын барынша күшейтуге негіз болуда.

Қазақстан әлемде болып жатқан өзгерістерді бағамдай отырып, қауіпсіздік мәселесіне тек әскери жағынан ғана емес, экономикалық, геосаяси мүдделер қақтығысы жағынан да өзгеше қарауына себеп болып отыр. Бүгіндері тіптен мемлекеттің сыртқы және ішкі қатерлерге төтеп беру мүмкіндіктері тікелей демократияның даму деңгейіне байланысты қарастыра бастаған жайттарды да білеміз.

Қазақстанның жаңа ғасыр талаптарына сай таңдап алған «Қазақстан -2050» стратегиясы елдің ұзақ мерзімді басымдықтары мен ұлттың мемлекеттік мүдделеріне бағытталған. Стратегиядағы «он сын-қатер» жаһандық деңгейдегі елдің даму қарқынына әсер ететін, олардан туындайтын қауіптер мен қатерлердің мазмұнын айқындайды [6, 24.].

Қазақстан бүгінгі таңда өзінің мүдделерін нақты қорғауға және посткеңестік кеңістікте болып жатқан геосаяси тартыстарда, әсіресе Қазақстан Республикасының ұлттық мүдделерінің аймағы болып табылатын Орталық Азия мен Каспийде ұлттық мүддесіне сай саясат жүргізуіне мүмкіндік беретіндей даму үстінде деп есептейміз.

Ғаламдық және геосаяси тұрғыдан Қазақстан трансқұрылықтық экономикалық байланыстарда өз рөлін көрсетіп, Еуразия құрылуының кіндігі тарихи миссиясына қайта орала алады және Азиялық Шығыспен еуропалық батыстың сәтті синтезі ретінде көріне алады. Бұған Қазақстанның этникалық

алуан түрлілігі, ауқымды территориясы, көпсалалы экономикасы мен білімді халқы, көпвекторлы саясаты мүмкіндік береді. Бұл ретте Қазақстанның Еуразия кеңістігіндегі түрлі интеграциялардың ұйытқысы болуымен бірге Еуразиялық экономикалық одақтың құрылуындағы жетекші рөлін айтсақ та жеткілікті.

Сонымен қатар Қазақстан әлемдік аренада жаңа және қуатты ойыншы ретінде ұзақ мерзімге өзінің сыртқы саясатының тұжырымдамалық негізін дайындау барысында, өзімен шекараласатын әлемдік державалардың, бірінші кезекте Ресей Федерациясы мен Қытайдың сыртқы саяси стратегиясының ерекшеліктерін ескеруі қажет. Қазақстанның қазіргі әлемдегі ролі мен орны көп жағдайда оның геосаяси жағдайымен айқындалып келеді.

Сол себептен геосаясат пен геосаяси қауіпсіздік ұғымдарын талдау міндет қана болып қалмай, оның елдің сыртқы саяси стратегиясындағы ерекшеліктерінде ескеруіміз қажет. Біздің мақсатымыз геосаясат пен геосаяси қауіпсіздіктің мазмұндық сипатын толықтай түсіне отырып, ұлттық мүдде, ұлттық қауіпсіздікке сай пайдалануды меңзеу болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Нартов Н.А. Геополитика. -М., 2000. -9 б.
2. Бұл да сонда. -47 б.
3. Бұл да сонда. -51 б.
4. Андрианова Т.В. Геополитические теории XX в, -М., 1996. -65 б.
5. //Саясат-2008.- №4. -54 б.
6. «Қазақстан - 2050» стратегиясы. -Астана., 2012. -24 б.

Рабазанов Н.А.

«ЕВРАЗИЙСТВО» - КАК ФУНДАМЕНТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ ВО ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Внешняя политика Республики Казахстан осуществляется сугубо на собственных основаниях и исходя из собственных национальных интересов. И хотя еще можно обнаружить некоторые элементы прошлой зависимости от бывшей метрополии, однако они уже давно перестали нести характер необратимой уступчивости, игнорирования национальных интересов, могут и должны быть заменены на новые, глобально осознанные формы и механизмы активного реагирования и позиционирования государства на внутривнутриполитическом и внешнеполитическом пространстве его деятельности.

В год 25-летия независимости Казахстан, как новое независимое государство, появившееся в результате дезинтеграции тоталитарного государства (СССР), по существу добился признания мировым сообществом относительно устойчивой геополитической суверенности страны на мировой арене (Казахстан – географический, геополитический) и продолжает осуществлять внешнеполитическое позиционирование страны на основе принципа многовекторности. Такое позиционирование «развивающихся демократий», которое на заре независимости было провозглашено в качестве кардинального способа позиционирования страны, создает более спокойный международный фон и формирует основы доверия в региональном и глобальном контекстах, способствуя продвижению международных отношений в принятии подлинно прагматических решений.

Кстати, все инициативы Президента Казахстана Н. Назарбаева, озвученные с самого начала до наших дней, тому реальное подтверждение: создание СНГ положило начало формату мирного расхождения бывших республик СССР. Создание ЕврАзЭС, ОДКБ открыло перспективы интеграции постсоветского пространства. Закрытие ядерного полигона положило начало антиядерному формату нашей внешней политики, который привел Казахстан к активному позиционированию и лидерству в антиядерном разоружении, признанному США. Провозглашение «европейского пути» подключило Казахстан к формату безопасности и сотрудничества в Европе, председательством в ОБСЕ Казахстан поставил точку в европоцентристской ориентации данной организации. На Астанинском саммите была провозглашена необходимость строить безопасность в формате «от океана до океана». Создание ШОС закрепило важнейшее геополитическое значение нашего региона в мире, а строительство СВМДА создало предпосылки для формирования формата безопасности во всей Азии. Формат ОИС, в котором Казахстан проводит идею модернизации, также служит этому благому делу. Культурно-